

МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ГЕОГРАФІЧНИХ ЗНАНЬ УЧНІВ ЗАСОБАМИ ТЕСТОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті викладені загальні підходи до створення системи моніторингу якості географічних знань учнів. Розкрито роль тестових технологій у навчальному процесі. Перераховані етапи використання тестових технологій у викладанні шкільної географії. Наведені приклади тестових завдань з географії.

Ключові слова: моніторинг, методика викладання географії, тестові технології, тестові завдання, навчальні тести, контрольні тести.

N. Svir

MONITORING OF PUPILS' GEOGRAPHIC KNOWLEDGE QUALITY BY TEST TECHNOLOGIES

The article considers general approaches to creation of monitoring system of pupils' geographic knowledge quality. The role of test technologies in educational process has been revealed and stages of test technologies application in teaching school geography have been listed. Some examples of tests in geography have been shown.

Keywords: monitoring, method of teaching geography, test technologies, test exercises, educational tests, control tests.

Вступ. Протягом кількох років в Україні на різних рівнях проводяться моніторингові дослідження з проблем якості національної освіти. Важливий внесок у цьому контексті зробив відділ соціологічних досліджень та моніторингу якості загальної середньої освіти Науково-методичного центру середньої освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, який, починаючи з 1998 р., проводить вітчизняні моніторингові дослідження стану загальної середньої освіти (ЗСО) та різних проблем, що виникають у ній і системі державного управління ЗСО [2, 3].

Вихідні передумови. Проблемі моніторингу якості знань і вмінь учнів основної загальноосвітньої школи приділяється значна увага як у вітчизняній, так і в зарубіжній науці. У контексті цієї проблеми науковці розглядають поняття «моніторинг», «контроль», «перевірка», «оцінювання», «оцінка», «самооцінка», «методи», «досягнення», «дослідження». При цьому найбільш ґрунтовно аналізуються такі теоретичні аспекти: оволодіння основами знань

про психологію педагогічної оцінки (Б.Г. Ананьєв); психологічні умови поліпшення якості уроку (Г.С. Костюк); розв'язування навчальних завдань проблемного характеру (Г.А. Бал, В.О. Моляко); підвищення самооцінки школярів (Л.І. Липкіна); загальні питання оцінювання (К.Г. Делікатний); вимоги до знань і вмінь школярів (О.О. Кузнецов); якість знань учнів (І.Я. Лернер); перевірка знань (Є.І. Перовський); перевірка знань школярів з географії (Ю.Ю. Батій, В.А. Коринська); загальні питання методики викладання географії (А.Є. Бібік, Л.І. Зеленська, В.П. Корнєєв, О.М. Топузов, Б.О. Чернов); методи перевірки, критерії оцінювання успішності з географії (М.П. Откаленко) [7].

Аналізуючи особливості стану проблеми моніторингу якості географічних знань і вмінь учнів основної загальноосвітньої школи, слід зазначити, що ця проблема багатогранна і розглядалася дослідниками в самих різних аспектах. У нашій країні опубліковано багато робіт, які стосуються функцій, методів, принципів перевірки і оцінювання знань, умінь та навичок учнів з географії.

Метою статті є висвітлення сутності розробки, складання тестових завдань з географії та основних особливостей їх застосування під час навчального процесу основної школи.

Виклад основного матеріалу. Моніторинг – це регулярне відстеження якості засвоєння знань і умінь учнів у навчальному процесі. Моніторинг відрізняється від звичайного оцінювання знань тим, що забезпечує вчителя оперативним зворотним зв'язком про рівень засвоєння обов'язкового навчального матеріалу.

Можна визначити основні функції перевірки й оцінювання знань: навчальну, контролюючу і виховну, оскільки з їх допомогою виявляються знання, які засвоїли учні на кожному етапі навчання; досягнення і недоліки в підготовці учнів; ефективність роботи вчителя. На основі перевірки і оцінювання знань виставляються поточні, тематичні й підсумкові оцінки, визначається готовність до подальшого навчання. Від того, як здійснюються перевірка та оцінювання знань учнів, багато в чому залежить їх навчальна дисципліна, ставлення до навчання, формування інтересу до предмета, а також

таких найважливіших якостей навчання, як самостійність, ініціатива, працьовитість. Перевірка й оцінювання знань дають необхідну інформацію для організації навчально-виховного процесу і керівництва ним. Від їх об'єктивності залежить якість навчання, правильність вирішення багатьох дидактичних і виховних завдань.

Одна і та ж відповідь учня оцінюється неоднозначно різними вчителями-географами, причому розбіжність в оцінках досягає двох, навіть трьох балів. Одну і ту ж помилку один учитель вважає грубою, інший – не грубою, третій – недоліком. У цьому випадку неоцінимо послугу надають тестові технології. Учителеві доцільно використовувати різноманітні тестові завдання під час проведення поточного і тематичного оцінювання, широко практикувати тестування не лише як контрольну форму перевірки знань, умінь і навичок школярів, але і як продуктивний навчальний прийом, відпрацьовувати у школярів навички виконання тестових завдань різної форми та різного ступеня складності. Як порівняно нова і сучасна освітня технологія тести активізують пізнавальну діяльність школярів, сприяють розвитку в них умінь концентруватися, робити правильний вибір, усувати неточності й неповноту у формулюванні певних тверджень.

Використання тестових технологій здійснюється у три етапи.

На *першому етапі* вчитель здійснює відбір або самостійно розробляє тестові завдання. Головними вимогами до них є відповідність меті навчання, високий ступінь валідності, багатоваріантність, побудова неправильних відповідей на основі типових помилок. Типологія тестів урахує особливості їх змісту і структури. За метою використання та місцем у навчальному процесі розмежовують тести навчальні та контрольні. Навчальні тести використовуються на всіх етапах роботи над матеріалом, вони покликані відстежити рівень оволодіння матеріалом, закріпити або повторити його. Їх метою є виявлення прогалин у знаннях, уміннях, навичках школярів, спрямування їх на усунення недоліків у підготовці. Через це перевіряти такі тести можуть і самі учні. Контрольні тести проводяться як певний підсумок

роботи над вивченням теми. Вони мають комплексний характер, тобто перевіряють знання й уміння, здобуті й вироблені школярами в межах одного або кількох тематичних блоків.

Другий етап включає в себе пояснення процедури, режиму, правил виконання тестових завдань, умов оформлення робіт, демонстрування алгоритмів виконання завдання, виконання тренувальних завдань. Важливим для вчителя є дотримання головної вимоги просування школярів в освоєнні тестових технологій – від простих завдань до складніших. Освоєння кожної нової форми тестових завдань слід починати з детального ознайомлення з інструкцією щодо їх виконання.

На *третьому етапі* здійснюється виявлення типових та індивідуальних помилок, що їх припустилися учні. Аналіз результатів проводиться у довільній, найбільш зручній і звичній для вчителя й школярів формі. Виконання завдань у тестовій формі для поточного контролю доцільно планувати на різних етапах уроку, але не більш ніж на 10-15 хвилин. У зв'язку з тим, що ці завдання є навчальними, не варто робити їх занадто складними. На цьому етапі контролю слід використовувати переважно завдання з вибором однієї правильної відповіді з чотирьох, а зараз – ще й трьох правильних відповідей із 6-ти запропонованих варіантів та на встановлення відповідності (утворення логічних пар, де в одному переліку містяться чотири географічні об'єкти, а в правому - п'ять). Наведемо зразки таких тестових завдань з фізичної географії [4].

Зразок завдання з вибором однієї правильної відповіді з чотирьох запропонованих:

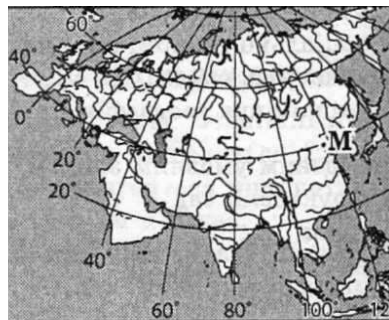
1. Визначте географічні координати точки, що позначена на контурній карті буквою М:

А 40° пн. ш., 116° сх. д.

Б 40° пд. ш., 116° зх. д.

В 116° пн. ш., 40° зх. д.

Г 116° пд. ш., 40° сх. д.

Відповідь: 1-А

Зразок завдання з вибором трьох правильних відповідей із шести запропонованих:

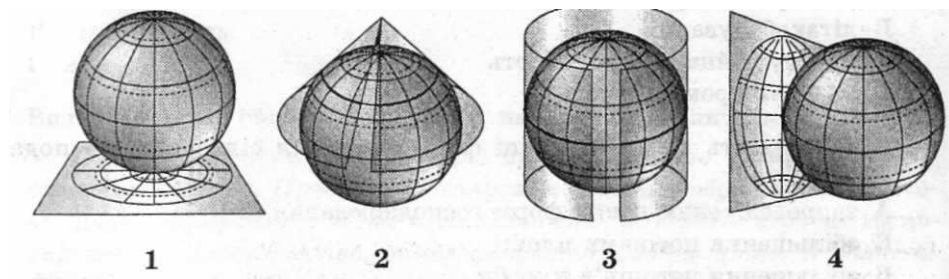
2. Із наведеного переліку оберіть солоні озера:

А	Вікторія	Г	Ейр
Б	Тітікака	Д	Гурон
В	Донузлав	Е	Лобнор

Відповідь: 2-В, Г, Е

Зразок завдання на встановлення відповідності:

3. Установіть відповідність між картографічними проекціями і картами, для створення яких їх використовують.

А карта Антарктиди	В карта півкуль
Б карта Африки	Г карта України
Д міжнародна мільйонна карта світу	

Відповідь: 1-А, 2-Г, 3-Д, 4-В

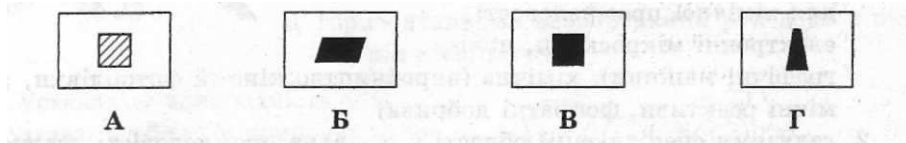
4. Визначте назву гірської системи, якій відповідають чотири з п'яти вулканів:

1 Анди;	А Еребус;
2 Кордильєри;	Б Льюльялььяко;
3 Трансантарктичні гори.	В Котопахі;
	Г Сан-Педро;
	Д Руїс.

Відповідь: 1 - Б, В, Г, Д

Зразок завдання на встановлення послідовності:

5. Розташуйте умовні знаки різних видів палива за показником зменшення їх калорійності.

Відповідь: 1- Г, 2- В, 3-А, 4-Б

Зразок завдання відкритої форми з короткою відповіддю:

6. Визначте масштаб плану, якщо ліс площею 20 га охоплює на ньому 20 см².

Відповідь: **1 : 10 000**

Кількість відповідей на тестове запитання, з яких учневі потрібно вибрати правильну, має встановлюватися, зокрема, з урахуванням віку школярів. Також слід урахувати, що мислення учнів середньої школи, як правило, конкретне, тож завдання для них слід добирати такі, що спрямовуються на перевірку знання та розуміння теоретичного матеріалу, певною мірою - уміння застосовувати інформацію у практичній діяльності [6].

Висновки. Таким чином, на основі результатів експериментального дослідження та теоретичного аналізу можна стверджувати, що моніторинг якості географічних знань учнів засобами тестових технологій дає можливість прогнозувати навчально-виховні ситуації на наступний урок, місяць, семестр, навчальний рік; оперативно втручатися і вносити відповідні корективи до навчального процесу; конкретно планувати роботу з учнями; створювати умови для порівняння власної оцінки навчальної діяльності. Тестування як один із методів педагогічної діагностики навчальних досягнень учнів за умов належної попередньої підготовки спроможне найкраще, у порівнянні з іншими формами та методами контролю знань (усним опитуванням, письмовими роботами, співбесідою або інтерв'ю), задовольнити найважливішим критерієм якості вимірювання, а саме: об'єктивності, точності, надійності, валідності.

Перспективи подальших пошуків полягають у виявленні передового педагогічного досвіду, його узагальненні та розповсюдженні; ефективному використанні тестових технологій під час проведення контролю і корекції знань, умінь та навичок учнів на уроках географії.

Рецензент – кандидат географічних наук, професор О.О. Жемеров

Література:

1. Байназарова О.О. До проблеми оцінювання навчальних досягнень учнів // Міні-журнал «Педагогічна академія пані Софії». – Харків: Основа, 2006. – № 2. - С. 5-24.

2. *Державний стандарт базової і повної середньої освіти.* – Режим доступу: http://www.mon.gov.ua/education/average/drzh_stand.doc

3. *Методичні рекомендації з організації тестового контролю освітньо-професійної підготовки вчителя.* - Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2004. – 100 с.

4. *Свір Н.В.* Географія: Типові тестові завдання. – К.: Літера ЛТД, 2011. – 128 с.

5. *Свір Н.В.* Основні проблеми тестування учнів з географії // Географічні дослідження: історія, сьогодення, перспективи: Матеріали щоріч. міжнар. наук. конф. студ. та аспір. пам'яті проф. Г.П.Дубинського. - Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2010. -Вип. 3. - С. 178-179.

6. *Свір Н.В.* Тестові технології у викладанні шкільної географії // Географічні дослідження: історія, сьогодення, перспективи: Матеріали щоріч. міжнар. наук. конф. студ. та аспір. пам'яті проф. Г.П.Дубинського. - Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2011. - Вип. 4. - С. 245-247.

7. *Яценко В.С.* Методика оцінювання навчальних досягнень учнів з географії. - Харків: Основа, 2008. - 111 с.

Н.В. Свір

МОНИТОРИНГ КАЧЕСТВА ГЕОГРАФИЧЕСКИХ ЗНАНИЙ УЧАЩИХСЯ ПОСРЕДСТВОМ ТЕСТОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

В статье изложены общие подходы к созданию системы мониторинга качества географических знаний учащихся. Раскрыта роль тестовых технологий в учебном процессе. Перечислены этапы использования тестовых технологий в преподавании школьной географии. Приведены примеры тестовых заданий по географии.

Ключевые слова: мониторинг, методика преподавания географии, тестовые технологии, тестовые задания, учебные тесты, контрольные тесты.